Inträdes tal, och svar af Cantzlirådet, Hans Kongl. Höghet Kron-Prinsens Informator, och Svenska Akademiens sekreterare Nils von Rosenstein

Bokutgåva

Texten ingår i *Svenska Akademiens Handlingar Ifrån År 1786. Första delen*, s. 75–82. Tryckt hos Carl Deleen och J.G. Forsgren, Stockholm 1801.

INTRÄDES TAL,

OCH

SVAR

AF CANTZLIRÅDET,

Hans Kongl. Höghet Kron-Prinsens Informator,

OCH SVENSKA AKADEMIENS SEKRETERARE

NILS VON ROSENSTEIN.

Mine Herrar!

Ordningen att tala är nu kommen till mig, och det embete jag inom Akademien har den äran bekläda, ålägger mig, att besvara hvad J, mine Herrar, med så mycken styrka och vältalighet anfört. I utöfningen af denna skyldighet, finner jag en för mig lycklig utväg, att vända uppmärksamheten från min ovärdighet, på edra snillen, edra insigter, edra förtjenster; från min oförmögenhet, att tolka den vördnadsfulla erkänsla, hvarmed jag intager ett rum, som endast Konungens nåd kunde gifva mig, på sjelfva inrättningen och den förnyade rätt dess Stiftare förvärfvat sig till samtidens kärlek och efterverldens beröm.

Att arbeta på Svenska Språkets renhet, styrka och höghet, har blifvit Akademiens förnämsta föremål. Ett språk, detta folkslagens säkra skiljemärke, som lefver och faller med deras sjelfständighet, är en af de dyrbaraste delar af deras ära. Af dess art dömmes till en Nations lynne och seder, af dess rikedom eller brist till upplysningen; Språkets namnkunnighet förökar och bevarar Nationens. Vårt modersmål vittnar med sin styrka och manlighet om våra förfäders tapperhet, allvarsamma och karlavulna seder. Om det under flera tideskiften och af flera orsaker blifvit uppblandadt med utländska ord; om vana och fördom ofta utan all nödvändighet bibehållit dem och vanvårdat egna tillgångar; om ökade kunskaper och en tilltagande upplysning, hämtade ur främmande skrifter, ännu behållit främmande uttryck; om vi ännu sakna en samling af det förråd vi äga, säkra lagar för skrifsättet; så är det af Eder allmänheten väntar, att dessa olägenheter skola afhjelpas. Att återkalla allt till sina sannskyldiga grunder, att rätta felaktigheter med den aktning man är bruket skyldig, gifva hvart ord sin rätta bemärkelse, följa språkets framsteg, och dervid åtskilja snillets rätt att skapa från medelmåttans och djerfhetens vanmäktiga och orediga försök, äro ovillkorliga

skyldigheter. Af Eder lofvar man sig ännu mera, efterdömen som verka kraftigare än lagar, mästerstycken, som stadga ett språk och göra det vidfägradt.

De som arbeta i vettenskaper äro egentligen de, hvilka rikta språken med nya begrepp, som fordra nya uttryck. Men frukten af deras möda stannar inom de lärdas krets, så framt icke ett lättare och behagligare föreställningssätt leder den till allmänheten. Detta är det biträde Vitterheten lemnar vettenskaperne, denna är den makt den utöfvar på ett folks tankesätt och upplysning. Af Philosophiens och Vitterhetens förening kan man ensamt förvänta den högsta fullkomlighet, hvartill ett språk kan hinna, och det Grekiska bland alla närmast lär hafva uppnått, att i ordens enkla bemärkelse innefatta begrepp och kunskaper, som vanligen genom omväg och undervisning måste sökas.

Det Samhälle, åt hvilket Språkets uppodlande är öfverlemnadt, borde derföre äfven i sin vård hafva Vitterheten och Smaken med deras förnämsta grenar, Skaldekonsten, som under samljudets behaglighet väner örat vid nya ord, odlar, mildrar och höjer språket; Vältaligheten, som gifver det sin sista fullkomlighet i styrka, ljud och uttryck. Man har mycket tvistat om smak, man har misskänt både dess verkan och lagar, då man trott den förra skadlig, de sednare osäkra. Smakens tilltagande och höjd är en följd, icke en orsak till förändringar i borgerliga Samhället, som nödvändigt måste inträffa, så ofta man icke våldför menskliga böjelserna, hvilket ej heller några hittills kända lagar längre än till en viss tid förmått att göra. Smakens grunder böra sökas i kännedomen af menniskor, hvilka man blott ofullkomligen känner, ej kan öfvertyga, ej behaga, så länge man ej sträckt sin kunskap till deras tycken, deras nöjen, deras äfven minst märkliga känslor och sinnesrörelser. Att fullkomligen utreda detta ämne, att visa dess sammanhang med sjelfva Lagstiftningskonsten, skulle fordra en afhandling, lika så mycket öfver min förmåga, som vid närvarande tillfälle otjenlig.

Edra arbeten, hvad man af Eder hört och hvad man i alla tider skall läsa, frikallar mig att nämna den säkerhet, de framsteg, Smak, Skaldekonst och Vältalighet genom eder förenade åtgärd böra vinna. Icke heller behöfver jag säga hvad framtiden kan lofva sig af de Snillen Konungen genom belöningar kallar att träda i edra fotspår. I de gamla stater hafva dylika medel frambragt mästerstycken, som ännu läsas med beundran. På deras verkan i våra tider kan, ibland flera, ett bevis vara tillräckligt. Det var en sådan täflan, som först lärde *Geneves* eldige, känslofulle och vältalige medborgare, att känna sin egen styrka, och det välde han en gång skulle äga öfver sina samtidas hjertan, omdöme och tankesätt.

Men i hvad land bör väl Vältaligheten, konsten att öfvertyga, att väcka en varm kärlek för sanning, dygd, ära och fädernesland, vara mera hedrad och hinna större fullkomlighet, än hos oss, som äro vane att, på våra Riksmöten, från thronen höra de mest intagande prof af en sann och manlig vältalighet. Och hvarest böra väl Vältaligheten och Skaldekonsten snarare sammanstämma sör att upphöja hjeltars lof, än hos det folk, som utmärkt sig genom de största bedrifter, varit styrdt af så stora Konungar, hedradt af så många odödliga medborgare. Bland detta Samfunds skyldigheter är, att återkalla ett aldrig nog ofta förnyadt minne af tre de ärefullaste Svenska Konungar, den som frälsade Riket, den som längst fört sin egen och Svenska namnets ära, och den hvars eröfringar segrat öfver lyckans obestånd. Vända vi vår tacksamhet till dem, som tillika äro föremål för medborgares täflan och efterföljd, finna vi Sveriges Konungar omgifne af kloka rådgifvare, djupsinnige statsmän, segrande anförare. Äfven i vår krigslyckas fall, hafva vi väckt förundran genom en hjelte, som inga faror kunde förskräcka, inga motgångar nedslå; genom en annan, hvilken räddade sitt fädernesland med en oöfvad här, som mot Rikets fiender tycktes vända samma jern, hvarmed den nyss plöjt fosterjorden. De sista tider, för nära vår egen att kunna dömmas, hafva öfvertygat verlden, att då Svenska segrar af omständigheterne äro tillbakahållne, finner Svenska snillet nya vägar till odödlighet. Det är mig icke lofgifvit, att gå till närvarande tid, icke till en Konung, som, född till Sveriges thron, af Svenska Folket förtjent och emottagit större prof af förtroende, än någon som dertill blifvit vald, icke till dess regerings omsorger, hvilka våra efterkommande, som lika med oss njuta deras frukter, med mera frihet skola

berömma, med en oafbruten tacksamhet föreviga. Åtanken af framtiden väcker hos mig ännu en känsla, den jag ej heller i hela sin vidd får yttra. Men om jag endast finge rådfråga mitt hjerta, om det vore tillåtit att väna späda öron vid loford, dem de äfven i en mogen ålder skola få så svårt att skilja från smicker, yppade jag här grunderna till en öfvertygelse, som hos mig dageligen tilltager, att Sverige får se sin Konungs dygder och egenskaper fortplantade på Den, hvars skyldighet, hvars ära det en gång blir att bibehålla och fullborda Dess verk.

Mine Herrar!

Jag har nu försökt, att utvisa det fält som är öppnadt för Eder och edra efterträdare. J kunnen börja loppet med en grundad tillförsigt. Mig skulle dess vidd afskräcka, att deltaga i edra göromål, om icke den Konung som kallat mig, tillika för mig utmärkt ett ställe, från hvilket det mera blir min pligt, att teckna hvad J uträtten, än att med egna försök blottställa min svaghet.